

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 28 listopada 2016 r.

Pozycja 524

POSTANOWIENIE z dnia 4 lipca 2016 r. Sygn. akt Ts 196/15

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Leon Kieres

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej S.G. w sprawie zgodności:

art. 767^{3a}, art. 777 § 1 pkt 1¹ i art. 781 § 1¹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 101, ze zm.) z art. 2, art. 7, art. 31 ust. 3, art. 32, art. 45 ust. 1, art. 76, art. 77 ust. 2, art. 175 ust. 1, art. 176 ust. 1, art. 177, art. 178 ust. 1, art. 179 oraz art. 180 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej w zakresie badania zgodności art. 777 § 1 pkt 1¹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 101, ze zm.) z art. 2, art. 7, art. 31 ust. 3, art. 32, art. 45 ust. 1, art. 76, art. 77 ust. 2, art. 175 ust. 1, art. 176 ust. 1, art. 177, art. 178 ust. 1, art. 179 oraz art. 180 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 19 maja 2015 r. (data nadania) S.G. (dalej: skarżący) wystąpił o zbadanie zgodności z art. 2, art. 7, art. 31 ust. 3, art. 32, art. 45 ust. 1, art. 76, art. 77 ust. 2, art. 175 ust. 1, art. 176 ust. 1, art. 177, art. 178 ust. 1, art. 179 oraz art. 180 ust. 1 Konstytucji: po pierwsze, art. 767^{3a} ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U.2014.101, ze zm.; dalej: kpc), w zakresie, w jakim wniesienie środka zaskarżenia na postanowienie referendarza sądowego o nadaniu klauzuli wykonalności „nie powoduje dewolutywności ani suspensywności, (...) a nobilituje orzeczenie referendarza sądowego do mocy orzeczenia sądu pierwszej instancji, a sąd rejonowy do roli sądu drugiej instancji orzekający o utrzymaniu w mocy albo zmianie wykonalnego już postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności”; po drugie, art. 777 § 1 pkt 1¹ kpc w zakresie, w jakim uznaje orzeczenie referendarza sądowego za tytuł egzekucyjny; po trzecie, art. 781 § 1¹ kpc w zakresie, w jakim klauzulę wykonalności może nadać referendarz sądowy, „a nadto [w jakim] referendarz

sądowy może nadać klauzulę wykonalności orzeczeniu wydanemu przez referendarza sądowego, a nie tylko tytułowi egzekucyjnemu pochodzącemu od sądu”.

Skarga konstytucyjna została wniesiona w związku z następującą sprawą. Wierzyciel – Meritum Bank ICB S.A. w Gdańsku wystąpił z wnioskiem o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu wystawionemu przez ten bank w czerwcu 2014 r. przeciwko skarżącemu. Wymagalne zadłużenie skarżącego wynosiło 43 625,14 zł z tytułu pożyczki zaciągniętej na podstawie umowy z grudnia 2011 r.

Postanowieniem z lipca 2014 r. referendarz sądowy nadał klauzulę wykonalności tytułowi egzekucyjnemu, wskazując, że tytuł ten spełnia wymogi określone w art. 96 ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U.2012.1376, ze zm.; dalej: prawo bankowe), dłużnik złożył oświadczenie o poddaniu się egzekucji w myśl art. 97 ust. 1 prawa bankowego, w związku z czym w celu umożliwienia prowadzenia na podstawie powyższego tytułu egzekucji należało nadać klauzulę wykonalności.

Skarżący zaskarżył to postanowienie, wnosząc o oddalenie wniosku w całości. Stwierdził przede wszystkim, że nigdy nie zawierał bezpośrednio umowy z wymienionym bankiem, uchylił się od skutków prawnych oświadczenia o poddaniu się egzekucji, wniósł odwołanie od wypowiedzenia przez bank umowy kredytowej, wskazał, iż wierzytelność nie istnieje w zakresie podanym we wniosku wierzyciela, ani nie jest wymagalna, a przed Sądem Rejonowym w W. prowadzone jest postępowanie o zawezwanie do próby ugodowej z udziałem wierzyciela i pięciu innych banków. Skarżący zarzucił ponadto, że wystawiony w jego sprawie bankowy tytuł egzekucyjny (dalej również bte) nie spełniał wymogów określonych w art. 96 ust. 2 prawa bankowego, bank nie miał uprawnienia do wystawienia tego tytułu, a w rezultacie zaskarżone postanowienie nie jest zgodne z rzeczywistym zakresem egzekucji. Podkreślił również, że postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności wydał w jego sprawie referendarz sądowy, mimo że organem uprawnionym do nadawania klauzuli wykonalności – w jego przekonaniu – jest wyłącznie sąd.

Sąd Rejonowy w N. w postanowieniu z października 2014 r. utrzymał w mocy zaskarżone postanowienie. Sąd stwierdził, że uprawnienie referendarza sądowego do nadawania klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu wynika z art. 781 § 1¹ kpc, stanowiącym, że orzeczeniom, które z mocy ustawy podlegają wykonaniu w drodze egzekucji sądowej – a więc także bankowemu tytułowi egzekucyjnemu – klauzulę wykonalności może nadać referendarz sądowy. Podkreślił również, że „postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności należy do postępowań wysoce sformalizowanych, w których w ogóle nie bada się, czy tytuł egzekucyjny znajduje odzwierciedlenie w materialnych podstawach swego istnienia”. W postępowaniu tym sąd bada, czy wystawienie tego tytułu odbyło się zgodnie z art. 96-98 prawa bankowego.

Skarżący wniósł następnie zażalenie na postanowienie z października 2014 r., które odrzucił Sąd Okręgowy w K. (postanowienie z lutego 2015 r.). Sąd przypomniał przy tym, że w myśl art. 767^{3a} zdanie trzecie kpc sąd, rozpoznając skargę na postanowienie referendarza sądowego, orzeka jako sąd drugiej instancji i stosuje odpowiednio przepisy o zażaleniu. Tym samym nie istnieje możliwość skutecznego zaskarżenia postanowienia sądu, który rozpoznawał skargę na orzeczenie referendarza w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności. Sąd Okręgowy zauważył ponadto, że skarżący został pouczony, że od postanowienia z października 2014 r. nie przysługuje mu żaden środek odwoławczy. Postanowienie to zostało doręczone skarżącemu 19 lutego 2015 r.

W skardze konstytucyjnej skarżący zarzucił niezgodność zakwestionowanych przepisów kpc z zasadą demokratycznego państwa prawnego, urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, oraz wynikającymi z niej zasadami: zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa i przyzwoitej legislacji (art. 2 Konstytucji), zasadą legalizmu

(art. 7 Konstytucji), zasadą proporcjonalności (art. 31 ust. 3 Konstytucji), zasadą równości wobec prawa i zakazu dyskryminacji (art. 32 Konstytucji), prawem do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd (art. 45 ust. 1 Konstytucji), zasadą ochrony przez władze publiczne konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi (art. 76 Konstytucji), zakazem zamykania drogi sądowej dochodzenia naruszonych wolności i praw (art. 77 ust. 2 Konstytucji), zasadą sądowego wymiaru sprawiedliwości (art. 175 ust. 1 Konstytucji), zasadą dwuinstancyjności postępowania sądowego (art. 176 ust. 1 Konstytucji), domniemaniem właściwości sądów powszechnych w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości (art. 177 Konstytucji), zasadą niezawisłości sędziowskiej (art. 178 ust. 1 Konstytucji), regułą powoływania sędziów na czas nieoznaczony przez Prezydenta Rzeczypospolitej (art. 179 Konstytucji) oraz zasadą nieusuwalności sędziów (art. 180 ust. 1 Konstytucji).

Istota przedstawionych w skardze zarzutów dotyczy *de facto* dwóch kwestii: po pierwsze, zakwestionowania powierzenia referendarzom sądowym (urzędnikom niekorzystającym z gwarancji niezawisłości) wykonywania zadań z zakresu wymiaru sprawiedliwości, za które skarżący uważa wydawanie orzeczeń uznawanych za tytuły egzekucyjne oraz nadawanie klauzuli wykonalności tytułom egzekucyjnym, takim jak bankowy tytuł egzekucyjny, a także prawomocne lub podlegające natychmiastowemu wykonaniu orzeczenia referendarza sądowego; po drugie, procedury kontroli wydawanych przez referendarzy postanowień o nadaniu klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu.

Skarżący zarzucił niekonstytucyjność art. 777 § 1 pkt 1¹ kpc, zgodnie z którym tytułami egzekucyjnymi są orzeczenia referendarza sądowego prawomocne lub podlegające natychmiastowemu wykonaniu. W przekonaniu skarżącego uznanie, że orzeczenia te są tytułami egzekucyjnymi, narusza wskazane w skardze prawa i wolności konstytucyjne.

Zdaniem skarżącego niezgodne z Konstytucją jest także powierzenie referendarzom sądowym – w myśl art. 781 § 1¹ kpc – nadawania klauzuli wykonalności tytułom egzekucyjnym, w tym bankowemu tytułowi egzekucyjnemu oraz orzeczeniom referendarzy. Referendarze jako urzędnicy sądowi nie mogą bowiem wykonywać zadań z zakresu wymiaru sprawiedliwości, który sprawują wyłącznie sądy, a w ich ramach sędziowie korzystający z gwarancji niezawisłości. Tymczasem zakwestionowany przepis przyznaje referendarzom takie uprawnienia. Przy czym – w przekonaniu skarżącego – o niekonstytucyjności powierzenia im nadawania klauzuli wykonalności świadczy to, że w przypadku bankowego tytułu egzekucyjnego nie przeprowadza się postępowania rozpoznawczego. Okoliczności te – jego zdaniem – jednoznacznie wskazują zatem, że art. 781 § 1¹ kpc narusza prawo do równego traktowania, prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpoznania sprawy przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd w związku z zasadą sądowego wymiaru sprawiedliwości i zasadą demokratycznego państwa prawnego oraz wywodzonymi z tej zasady zasadami zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz przyzwoitej legislacji, a także zasadą legalizmu.

Według skarżącego niezgodny z Konstytucją jest także art. 767^{3a} kpc, stanowiący, że „[n]a postanowienie referendarza sądowego przysługuje skarga. Wniesienie skargi nie powoduje utraty mocy przez zaskarżone postanowienie. Sąd orzeka jako sąd drugiej instancji, stosując odpowiednio przepisy o zażaleniu. Rozpoznając skargę, sąd wydaje postanowienie, w którym zaskarżone postanowienie referendarza utrzymuje w mocy albo je zmienia”. Przysługująca zatem dłużnikowi skarga nie ma charakteru dewolutywnego ani suspensywnego.

Skarżący, uzasadniając niekonstytucyjność art. 767^{3a} kpc, podkreślił ponownie, że jego zdaniem rozpatrzenie sprawy nadania klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu – jako czynność z zakresu sprawowania wymiaru sprawiedliwości – należy

do sądu powszechnego wyposażonego w konstytucyjne gwarancje niezawisłości i nieusuwalności, które nadane są sędziom i które pozwalają im realizować zadania z zakresu wymiaru sprawiedliwości. Tymczasem referendarze nie są niezawisli, nie mają zagwarantowanej bezstronności, nie są uprawnieni do jego sprawowania. W ocenie skarżącego zakwestionowana regulacja „nobiletuję” zatem orzeczenie referendarza – urzędnika sądowego – do mocy orzeczenia sądu pierwszej instancji, a sąd rejonowy do roli sądu drugiej instancji orzekającego o utrzymaniu w mocy lub o zmianie postanowienia referendarza.

Według skarżącego przyjęte rozwiązanie narusza tym samym nie tylko prawo do sprawiedliwego rozpoznania sprawy przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd, sprawujący wymiar sprawiedliwości, w co najmniej dwuinstancyjnym postępowaniu sądowym, ale ingeruje również w prawo do równej ochrony w zakresie prawa do sądu w związku z zasadą proporcjonalności i sprawiedliwości społecznej – przez zróżnicowanie sytuacji prawnej obywateli na podstawie nieadekwatnego kryterium. Klauzulę wykonalności mogą bowiem nadać w określonych przypadkach (takich jak bankowy tytuł egzekucyjny) zarówno referendarz sądowy, jak i sąd. W sytuacji, w której postanowienie w tym przedmiocie wyda sąd, dłużnikowi będzie przysługiwało zażalenie do sądu wyższego rzędu. Zażalenie w tym przypadku ma zatem charakter dewolutywny. Wtedy zaś gdy – tak jak miało to miejsce w sprawie skarżącego – postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności wyda referendarz sądowy, dłużnik może jedynie wnieść skargę na to postanowienie, którą bada sąd orzekający jako sąd drugiej instancji. W takim przypadku dłużnik jest więc pozbawiony prawa do ochrony swoich praw w dwuinstancyjnym postępowaniu sądowym i oceny prawidłowości rozstrzygnięcia przez sąd wyższego rzędu.

Skarżący zwrócił również uwagę na to, że przepisy regulujące bankowy tytuł egzekucyjny zostały przez Trybunał uznane za niezgodne z Konstytucją (wyrok TK z 14 kwietnia 2015 r., P 45/12, OTK ZU nr 4/A/2015, poz. 46).

Zarządzeniem sędziego Trybunału Konstytucyjnego z 5 października 2015 r. skarżący został wezwany do usunięcia braków formalnych skargi konstytucyjnej przez: wykazanie, że zakwestionowane w skardze przepisy stanowiły podstawę postanowienia Sądu Okręgowego w K. z lutego 2015 r., wskazanego jako ostateczne orzeczenie w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji; dokładne określenie sposobu naruszenia konstytucyjnych praw lub wolności, wyrażonych w art. 2, art. 7, art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 76, art. 77 ust. 2, art. 175 ust. 1, art. 176 ust. 1, art. 177, art. 178 ust. 1, art. 179, art. 180 Konstytucji przez art. 777 § 1 pkt 1¹, art. 781 § 1¹, art. 767^{3a} kpc; doręczenie odpisu i czterech kopii: postanowienia referendarza sądowego w Sądzie Rejonowym w N. z lipca 2014 r., postanowienia Sądu Rejonowego w N. z października 2014 r. oraz doręczenie trzech kopii skargi konstytucyjnej wraz z załącznikami.

W piśmie z 15 października 2015 r. skarżący odniósł się do powyższego zarządzenia. Wskazał, że będące przedmiotem skargi przepisy stanowiły podstawę postanowienia z lutego 2015 r. i determinowały treść tego orzeczenia. Powtórzył przy tym argumenty przedstawione w skardze, podkreślając, że wydanie bankowego tytułu egzekucyjnego nie jest poprzedzone postępowaniem rozpoznawczym, a dokonuje go nie sąd, a urzędnik bankowy, po czym o nadaniu mu klauzuli wykonalności decyduje urzędnik sądowy – referendarz. Powierzenie organom pozasądowym, pozbawionym gwarancji niezawisłości, czynności z zakresu sprawowania wymiaru sprawiedliwości, za które uznaje skarżący nadawanie klauzuli wykonalności, narusza – w jego ocenie – wskazane w skardze konstytucyjnej wolności i prawa podmiotowe. Do pisma dołączono wskazane w zarządzeniu orzeczenia.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

Na podstawie art. 138 w związku z art. 139 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U.2016.293; dalej: ustawa o TK z 2015 r.) z dniem 30 sierpnia 2015 r. utraciła moc ustawa z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U.102.643, ze zm.; dalej: ustawa o TK z 1997 r.). Zgodnie z art. 134 pkt 1 ustawy o TK z 2015 r. w sprawach wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy w postępowaniu przed Trybunałem w zakresie dotyczącym wstępnego rozpoznania stosuje się przepisy dotychczasowe, tzn. przepisy ustawy o TK z 1997 r. Rozpatrywana skarga konstytucyjna została wniesiona przed dniem wejścia w życie ustawy o TK z 2015 r., dlatego do jej wstępnej kontroli zastosowanie znajdują przepisy ustawy o TK z 1997 r.

Skarga konstytucyjna jest nadzwyczajnym środkiem ochrony konstytucyjnych wolności lub praw, którego merytoryczne rozpoznanie uwarunkowane zostało spełnieniem wielu przesłanek wynikających zarówno z art. 79 ust. 1 Konstytucji, jak i z przepisów ustawy o TK z 1997 r.

W myśl art. 79 ust. 1 Konstytucji każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, ma prawo, na zasadach określonych w ustawie, wnieść skargę do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub inny organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego wolnościach lub prawach albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji. Warunkiem dopuszczalności wystąpienia ze skargą konstytucyjną jest zatem uczynienie jej przedmiotem przepisów wykazujących dwojaką kwalifikację. Po pierwsze, powinny one stanowić podstawę prawną ostatecznego orzeczenia, wydanego w sprawie skarżącego przez sąd lub organ administracji publicznej. Po drugie, przepisy te powinny źródło naruszenia konstytucyjnych praw skarżącego; ten zaś jest zobligowany do sprecyzowania sposobu takiego naruszenia. Należy podkreślić, że skarga konstytucyjna w polskim prawie stanowi środek inicjowania tzw. konkretnej kontroli konstytucyjności prawa. Jednym z warunków jej wszczęcia jest bowiem – zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji oraz art. 47 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK z 1997 r. – wykazanie, że zaskarżona regulacja rzeczywiście była zastosowana w indywidualnej sprawie skarżącego, doprowadzając w niej do wydania takiego orzeczenia, które naruszyło przysługujące skarżącemu prawa konstytucyjne.

Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że rozpoznawana skarga w zakresie art. 777 § 1 pkt 1¹ kpc nie spełnia powyższego wymogu.

Zgodnie z art. 777 § 1 pkt 1¹ kpc tytułami egzekucyjnymi są orzeczenia referendarza sądowego prawomocne lub podlegające natychmiastowemu wykonaniu. W przekonaniu skarżącego uznanie przez ustawodawcę orzeczeń referendarzy sądowych, a zatem urzędników niebędących niezawisłymi, niemających zagwarantowanej bezstronności i nieuprawnionych do sprawowania wymiaru sprawiedliwości, za tytuły egzekucyjne jest niezgodne ze wskazanymi w skardze postanowieniami ustawy zasadniczej.

Trybunał stwierdza, że przedstawiony zarzut nie znajduje uzasadnienia w sprawie, w związku z którą sformułowano skargę konstytucyjną. Będący przedmiotem skargi przepis nie miał bowiem zastosowania w sprawie skarżącego i nie mógł tym samym naruszyć jego konstytucyjnych praw i wolności. Tytułem egzekucyjnym, któremu klauzulę wykonalności na podstawie art. 781 § 1¹ kpc nadał referendarz sądowy w postanowieniu z lipca 2014 r., nie było bowiem orzeczenie referendarza, o którym mowa w zakwestionowanym art. 777 § 1 pkt 1¹ kpc, lecz wystawiony w czerwcu 2014 r. bte. Bankowy tytuł egzekucyjny jest zaś tytułem egzekucyjnym, o którym mowa w art. 777 § 1 pkt 3 kpc: „inne orzeczenia, ugody i akty, które z mocy ustawy podlegają wykonaniu w drodze egzekucji sądowej”. Oznacza to, że zakwestionowany w skardze art. 777 § 1 pkt 1¹ kpc nie był podstawą prawną ostatecznego orzeczenia w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji i nie determinował sytuacji prawnej skarżącego.

Okoliczności te przesądzają – w myśl art. 79 ust. 1 Konstytucji oraz art. 47 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK z 1997 r. – o konieczności odmowy nadania dalszego biegu skardze w zakresie art. 777 § 1 pkt 1¹ kpc.

W tym stanie rzeczy Trybunał Konstytucyjny postanowił odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej w zakresie art. 777 § 1 pkt 1¹ kpc. W pozostałym zakresie skarga została przekazana do merytorycznego rozpoznania.